

Metodika monitoringu druhů přílohy I směrnice o ptácích – orel mořský

Autoři: Petr Horáček, Jan Ševčík

Editor: Jan Havlíček

Verze 2020

Hlavní cíle průzkumu:

- získání aktuálních údajů o rozšíření, početnosti a vývoji populace orla mořského na sledovaném území
- zjištění jeho biotopových nároků
- zjištění a popis faktorů s negativními dopady na populaci druhu
- zjištění výskytu dalších ochranně významných druhů na kontrolovaných lokalitách

Metoda provádění průzkumu:

Výběr lokality

Orel mořský obsazuje především rybníční oblasti, ale i okolí velkých řek, jezer či přehrad s přítomností vzrostlých lesních porostů. S postupným zvyšováním početnosti a šířením z jádrových oblastí může ale obsazovat i lesní oblasti s menšími vodními plochami a toky.

Metoda monitoringu

Monitoring hnízdní populace

V rámci monitoringu proběhne kontrola známých hnízd a lokalizace nových hnízd a hnízdních teritorií na základě vyhodnocení cílené registrace tokajících párů či krmících ptáků.

1. Kontrola známých hnízd: V rámci monitoringu proběhnou kontroly známých hnízd obsazených v minulosti a to včetně hnízd, která nebyla v posledních letech obsazena.
2. Určování hnízdních teritorií podle tokajících párů: Na přítomnost hnízdního teritoria lze usuzovat především podle pravidelných hlasových projevů a na základě pozorování ptáků nosících materiál na stavbu hníзда. Méně přesnou metodou je lokalizace hníзда na základě pozorování zásunbních letů, neboť ty se odehrávají často ve velké výšce i velké vzdálenosti od hníзда. V tomto období je nejvhodnější provádět po dostatečně dlouhou dobu sledování z míst s dobrým výhledem na cílovou oblast. Během obsazování hnízdiště a stavby hníзда, jakož i v době sezení (tj. do počátku dubna) je naopak vhodné snažit se omezit návštěvy bezprostředního okolí hníзда z důvodu omezení rušení.

3. Dohledání hnízd a sledování úspěšnosti hnízdění: Hnízdo, pokud o jeho existenci víme, je lépe kontrolovat pouze z dálky dalekohledem. Vyhledání hnízda, především v nepřehledných porostech, ve kterých je nutné bezprostřední přiblížení, provádíme až v době, kdy jsou již mláďata vylíhla, tedy od poloviny dubna. Pouze u hnízd, která jsou z dálky dobře pozorovatelná dalekohledem, jsou pozorování možná po celou dobu hnízdění. Je třeba mít na paměti, že vyplašení na vejcích sedícího ptáka, především za nepříznivého počasí, může mít za následek zničení snůšky! Při hledání obsazeného hnízda v porostu je dobrým vodítkem přítomnost prachových per, která v závislosti na charakteru porostu nacházíme i více než 100 m od hnízda. V blízkosti hnízda také pravidelně najdeme na základě výskytu trusu a peří místo, kde odpočívá, resp. nocuje druhý z páru. Většinou je to „výstavek“ na okraji rozvolněného porostu či paseky, kde bývá hnízdo umístěno. Dobrým vodítkem při přiblížení se k hnízdu s mláďaty bývá také chování dospělého orla, který nad člověkem létá v kruzích a hlasitě se ozývá. Nechová se tak ale každý pár, někteří jedinci při přiblížení osoby k hnízdu okamžitě odlétnou.

Úspěšnost hnízdění by měla být sledována u všech známých hnízd. V době, kdy jsou již mláďata před vylétnutím, tj. od počátku června, je možno téměř u každého hnízda zjistit počet mláďat z dálky dalekohledem bez nutnosti se k němu přibližovat. Shromažďovány budou dále i veškeré údaje o značení mláďat na hnízdech od kroužkovatelů.

Monitoring zimující populace

Při monitoringu zimující populace se kontroluje co největší množství ploch s možným výskytem orlů, vždy z místa s dobrým výhledem. Rozsáhlé vodní plochy lze také obcházet po břehu a kontrolovat je z více stanovišť. Orli se v zimním období s oblibou shromažďují a celodenně zdržují u zdrojů potravy (zimoviště vodních ptáků, pravidelná myslivecká újediště, okolí nezamrzajících vod apod.). Kontrolou všech těchto lokalit v daném regionu, resp. soustavě vodních ploch za účasti většího počtu osob ve stejném čase se dají získat poměrně přesná data o početnosti. Pro upřesnění výsledků je vhodné při přeletech ptáků mezi lokalitami pokud možno registrovat přesný čas, směr letu a případně, pokud jsou zaznamenat odchylky ve zbarvení, defekty v opeření apod. pro usnadnění identifikace.

Zaznamenávání jsou vždy všichni zjištění jedinci orla mořského, dravců, sokolovitých, krkavce velkého a čápa černého, popř. i jiné ZCHD ptáků a druhy přílohy I směrnice o ptácích.

Monitoring probíhá pouze za příznivých klimatických podmínek, tj. bez silného větru, deště, nebo sněžení.

Termín, počet návštěv a rozsah monitoringu

Monitoring hnízdní populace

1. termín (kontrola známých hnízd a dohledání nových hnízd): 1. IV. – 31. V.
2. termín (určování hnízdních teritorií podle tokajících párů): dle podmínek již od 15. XII., kdy se už ptáci zdržují v okolí hnízdiště, nejlépe ale v období 1. I. – 1. III.
3. termín (dohledání hnízd a sledování úspěšnosti hnízdění): dohledání hnízd od 10. IV., kdy jsou již na hnízdě mláďata, kontrola úspěšnosti hnízdění v období 1. V. – 30. VI.

Monitoring zimující populace

1. termín: přelom 1. a 2. poloviny I.
2. termín: přelom 1. a 2. poloviny II.

Monitoring bude proveden na co nejvyšším možném počtu vhodných lokalit v rámci zájmového území, v oblastech, kde probíhal monitoring v minulosti, především na stejných lokalitách. Změna termínu, počtu návštěv a rozsahu monitoringu, popř. i další odůvodněné změny oproti metodice jsou možné na základě schválení odborným garantem.

Forma odevzdávání výsledků:

- nálezová data všech dravců, sokolovitých, krkavce velkého a čápa černého. Nálezová data všech dohledaných hnízdišť orla mořského.
- stručná textová závěrečná zpráva, řádně vyplněná tabulka závěrečné zprávy.
- zákresy všech sledovacích stanovišť v podobě vektorových dat (formát shp.).

Zdroj:

Horák, P., Ševčík, J., 2006: Metody monitoringu ptáků – Orel mořský. Dep. AOPK ČR, Praha, 4 pp.